

פתח דבר - הרב אלישע אבינר

ספר זה הוא מצבת זיכרון לשלוש נפשות יקרות ומרכזיות בקהילתנו, אשר בשכונת מצפה נבו, במעלה אדומים - ורד בואר, די"ר לואיז פישר ושאוּלי כ"ץ. שלושתם נפטרו באמצע חייהם, לאחר מחלה קשה ומייסרת, ולאחר מאבק עיקש לשם שמירה על החיים. שלושתם היו מאמינים גדולים, מלאי אהבת חיים וחדורי תקווה. נשמתם נלקחה ממקום גבוה וירדה לעולם אבל גופם קרס ונשבר, ועלתה נשמתם בחזרה לגנוי מרומים.

לזכרם מוקדש ספר זה העוסק בשיבוט מתוך מבט תורני - אמוני והלכתי. השיבוט הוא הבשורה האחרונה של הקדמה האנושית במאבקה נגד המחלות הגנטיות. חידושה הגדול של בשורה זו הוא בנועזותה. האדם איננו מסתפק בריפון של המחלות הקיימות, ב"תיקון" הגוף, אלא הוא נוטל רשות לעצמו ליצור חיים אנושים חדשים. השיבוט מעורר דילמות אמוניות ומוסריות חריפות:

א. משורר תהילים אומר: "השמים - שמים לה', והארץ - נתן לבני אדם". קיימת חלוקה בבריאה בין הארץ שנמסרה לידי האדם לבין השמים אשר נותרו אצל ה'. מעתה, נשאלת השאלה: האם החיים עצמם הם חלק מהשמים השייכים לה' או חלק מהארץ אשר ניתנה לבני אדם?

על הנשמה אומרים אנו מידי בוקר: "א-לוהי, נשמה שנתתי ביי" - הנשמה היא מתנה א-לוהית. ה' הוא הנותן נשמות. האם רשאי האדם לשכפל בני אדם ולשכפל נשמות?
ב. חששות כבדים מרחפים מעל האפשרות הטכנולוגית של שכפול בני אדם. האם ינוצל השיבוט רק לטוב או שמא גם לרע?

קובע הראי"ה קוק: "הישרות הטהורה אומרת שכל עמל המדע צריך שיהיה מכוון אל היסוד האידיאלי" (אורות התשובה ב טו). טובים ומבורכים הם הפיתוחים הטכנולוגיים - "עמל המדע" - כל עוד הם כפופים למוסר - "היסוד האידיאלי" - ומשרתים אותו. המוסר יקבע את היעדים, והמדע יפתח אמצעים למימושם. הניתוק בין המדע למוסר מאיים על האנושות. "אם תגדל היכולת האנושית... ורצונו הטוב (של האדם) לא יתפתח על פי ההדרכה של המוסר השלם, אזי ריבוי הכוחות יועילו רק לתוהו" (הראי"ה קוק, "אדר היקר" עמ' לו).

לא רק הנתק בין המדע למוסר מאיים על הקדמה הטכנולוגית אלא גם הנתק מהאמונה בא-לוהים חיים. הקדמה הטכנולוגית זקוקה להכוונתה של האמונה. "נשתכחה דעת א-לוהים חיים מהחלק היותר גדול של העוסקים בטכניקה ובתחיות מעשיות (= קדמה טכנולוגית) של התרבות האנושית" (הראי"ה קוק, אורות עמ' קסו). לכן קורא הרב קוק ל"תחיתו של השכל הא-לוהי בתוך המדע המעשי לכל מחלקותיו" (שם).

מנגד, מאמינים אנו שחידושי המדע הגדולים אינם פרי המקרה והמזדמן, אלא תוצר מכוון של ההשגחה הא-לוהית העליונה. ההשגחה הא-לוהית המלווה את-תולדות האדם ותרבותו, מקיפה גם את תולדות המדעים והטכנולוגיה. "יש משקל מיוחד לכל רעיון ומחשבה לזמן לידתו ופעולתו, באין שום מקרה והזדמנות בלתי מכוונת כלל" (אגרות הראי"ה, צא). הדברים אמורים הן ביחס למדע התיאורטי והן ביחס למדע השימושי. כל תגלית מדעית מופיעה בעולם בעיתוי מתאים, כאשר כבר מסוגלת האנושות להתמודד איתה בהיבט המוסרי, לנתב אותה לאפיקים חיוביים ולהפיק ממנה ברכה. פריצת הדרך המדעית המאפשרת את השיבוט הגנטי איננה מקרה, היא הזמנה א-לוהית לפעול לטובתה של האנושות. האם נדע כיצד לעשות זאת?

בספר זה כונסו מאמרים תורניים חשובים על השיבוט. זהו כוחה של האומה הישראלית, להאיר באורה של התורה, את כל מה שהאדם מפתח ומחדש במהלך ההיסטוריה האנושית. "הפוך בה דכולא בה". אנו תקווה שספר זה יתרום לליבונו של ההיבטים ההלכתיים והאמוניים של סוגיית השיבוט.

* * *

לא היינו מגיעים לברך על מוגמר אלמלא השתדלותו הבלתי נלאית של ידידנו ר' יונתן רזיאל, תושב שכונתנו, אשר נשא על כתפיו את עול ההדרת הספר, מלאכת כינוס המאמרים ועריכתם. תודה מיוחדת לר' אייל פישלר שתרם מנסיונו העשיר בשלבים האחרונים של הכנת הספר לדפוס. ידו האמונה ניכרת בגימור הנאה של עריכתו ועיצובו הגרפי. שניהם לא חסכו מעצמם זמן ומאמץ על מנת להוציא תחת ידם מלאכה מתוקנת. תהי משכורתם שלמה מן השמים. רבים נוספים תרמו מכישוריהם להוצאת הספר: הרב פרופ' דב פרימר, בשלבי ההכנה; בנגיי הרשקוביץ ואמנון מישר בעיצוב הספר. תודה לכולם.

יהי רצון שספר זה ישמש נר זיכרון נאה וראוי לשלוש נשמות יקרות משכונתנו, "מצפה נבו" במעלה אדומים.